

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT: NATIONAL CHARACTERISTICS AND GLOBAL TRENDS

Старенька О. М., к.е.н., старший викладач
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-064-3-34>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу щодо порядку здійснення внутрішнього контролю на промислових підприємствах приватного сектору. Це пов'язано з тим, що на законодавчому рівні на сьогодні не визначено, що таке внутрішній контроль та як він має здійснюватися. У вітчизняній практиці не існує належної законодавчої регламентації внутрішнього контролю. Стосовно оперативного контролю, то деякі керівники навіть не замислювалися, що це таке і навіщо необхідно його здійснювати. Відсутність єдиного наукового підходу щодо методики здійснення внутрішнього, зокрема оперативного контролю на промислових підприємствах, свідчить про незавершеність наукового пошуку проблемних аспектів теорії та практики внутрішнього, зокрема оперативного контролю.

Різні аспекти, що пов'язані з теоретичними питаннями внутрішнього контролю, розглянуто в роботах таких вітчизняних вчених, як Максимова В.Ф., Петренко С.М., Пантелєєв В.П., зокрема оперативного контролю Кошкарова С.А., Бачинського В.І., Куцик П.О., Мельник К.П.

Існує багато різних методів та методичних прийомів здійснення контролю, але у практичній діяльності промислових підприємств використовуються не всі.

У результаті дослідження системи внутрішнього контролю на промислових підприємствах виявлено, що використовуються різні прийоми документального та фактичного контролю.

За допомогою формальної перевірки здійснюють контроль наявності та достовірності всіх необхідних реквізитів у документах з метою виявлення виправлень та фактів підробки.

При проведенні арифметичної перевірки здійснюється перевірка правильності підрахунків загальних підсумків, що дозволяє виявити недостовірність представленої інформації, що призводить до розкрадання товарно-матеріальних цінностей та грошових коштів.

Нормативно-правова перевірка дозволяє контролювати здійснення господарських операцій згідно з діючим законодавством та виявляти втрати та перевитрати при виробництві продукції.

Зустрічна перевірка передбачає порівняння інформації про господарську операцію в різних документах, що складаються різними підрозділами підприємства. Це дозволяє виявити факти розкрадання грошей, недооприбуткування матеріальних цінностей тощо.

Слід зауважити, що здійснювати документальний контроль повинен не персонал бухгалтерії, який і так складає більшість документів, що перевіряються, і на який має безпосередній вплив керівництво, а внутрішній контролер або спеціальний відділ внутрішнього контролю.

Результати дослідження промислових підприємств свідчать про те, що на них також застосовуються методи фактичного контролю. За допомогою огляду та обстеження встановлюється загальний стан діяльності підприємства та окремих його об'єктів. Перевіряється стан обладнання, наявність грошових коштів, матеріальних цінностей, порядок здійснення технологічного процесу виробництва, якість продукції, ціни реалізації.

У зв'язку з тим, що продукція промислових підприємств є достатньо матеріаломісткою, велику увагу слід приділити якості сировини та матеріалів, з яких вона виробляється. На деяких підприємствах існують відділи контролю якості. Тож для виявлення порушень на таких підприємствах доречним є застосування такого методу, як лабораторний аналіз.

Перевірка дотримання трудової дисципліни здійснюється на багатьох з досліджених підприємств. Це дозволяє виявити запізнення та неявки працівників на робочі місця, простої працівників, ступінь їх зайнятості.

Слід зауважити, що на підприємствах рідко використовується контрольний запуск сировини та матеріалів у виробництво, контрольне приймання готової продукції за кількістю та якістю та контрольне відвантаження готової продукції. Використання цих прийомів дозволяє визначити реальну кількість сировини та матеріалів, необхідних для виготовлення продукції, можливий брак, реальну кількість оприбуткованої та реалізованої продукції, що покращить результативність внутрішнього контролю.

Отже, на промислових підприємствах застосовуються методи документального та фактичного контролю, і тільки їх спільне застосування дозволить встановити стан об'єктів, виявити недоліки в їх функціонуванні та розробити необхідні заходи щодо їх усунення.

Дослідження діяльності промислових підприємств показало, що на них застосовуються різні методи проведення контролю, але безпосередньо методик здійснення оперативного контролю, що залежать від особливостей та специфіки об'єктів оперативного контролю не виявлено.

До методів оперативного контролю можна віднести візуальний контроль, що здійснюється за допомогою спостереження, огляду, порівняння та обстеження. Він дозволяє попереджувати порушення, що не відображаються в обліку, але служать джерелом для управління.

Одним із методів оперативного контролю є автоматизований контроль, що здійснюється за допомогою комп'ютерних програм,

які автоматизують велику кількість контрольних процедур завдяки тому, що у технологічне обладнання вмонтовані комп'ютерні пристрої, які дозволяють отримувати часові, якісні та кількісні характеристики кожної господарської операції та явища. Завдяки застосуванню інформаційних технологій керівництво має змогу одержувати доступну інформацію для оперативного контролю, яка групується в різних комбінаціях та порівняннях, потім виводяться підсумки за певний проміжок часу, що і відображає оперативна звітність.

Методом оперативного контролю є також метод відхилень. Своєчасне їх виявлення від норм має велике значення в управлінні, оскільки «створює умови для оперативного усунення впливу негативних факторів на виробничі процеси» [1, с. 175].

Основним методом оперативного контролю є «співставлення фактичних результатів з нормами, нормативами, плановими показниками, в результаті чого виявляються відхилення, встановлюються причини та винуватці їх виникнення, визначається розмір нанесеного збитку, пред'являються претензії, розробляються заходи по усуненню недоліків в роботі або розповсюджується передовий досвід» [2, с. 145].

Визначені методичні прийоми внутрішнього, зокрема оперативного контролю доцільно використовувати в розрізі господарських процесів як об'єкта оперативного контролю, а саме стосовно придбання необоротних та оборотних активів (контроль договорів постачання; контроль оприбуткування засобів праці та сировини і матеріалів; контроль договірних зобов'язань); виробництва (контроль підготовки сировини та матеріалів і виробництва; контроль процесу виробництва; контроль готової продукції) та реалізації готової продукції (контроль договорів реалізації; контроль відвантаження готової продукції; контроль договірних зобов'язань).

При здійсненні оперативного контролю визначених господарських процесів доцільно використовувати методи документального контролю (арифметична та аналітична перевірка, зустрічна перевірка, хронологічна перевірка записів); методи

фактичного контролю (огляд та обстеження, лабораторний аналіз, логічне дослідження операцій, контрольний запуск сировини та матеріалів, хронометраж робочого часу, контрольне приймання готової продукції за кількістю та якістю); візуальний контроль (аналітичний огляд, порівняння, спостереження, узагальнення); автоматизований контроль.

Отже, всі процеси, пов'язані з постачанням сировини та матеріалів, виробничого обладнання, виробництвом та реалізацією готової продукції, повинні контролюватися. Завдяки цьому керівництво промислових підприємств буде одержувати необхідну інформацію для прийняття своєчасних управлінських рішень та оперативного коригування відхилень від нормативних показників у виробництві, що дозволить уникнути негативних явищ у майбутньому.

Література:

1. Кошкарів С.А., Бачинський В.І., Куцик П.О. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль у системі управління діяльністю виробничих підприємств. Чернівці : Золоті литаври, 2012. 264 с.
2. Оперативный контроль экономической деятельности предприятия / Б.И. Валуев, Л.П. Горлова, Е.Л. Зернов и др. Москва : Финансы и статистика, 1991. 224 с.